

Блок 3. Україна в умовах незалежності

Урок 28. Україна наприкінці 1980-х - на початку 1990-х років. Вибори 1990 року. Декларація про державний суверенітет України

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Перебудова послабила контроль КПРС і відкрила простір для політичної активності. В Україні зростали національно-демократичний рух, страйки, екологічні протести, а Декларація про суверенітет стала важливим кроком до незалежності.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
криза СРСР і перебудова; Чорнобиль і пробудження суспільства; вибори 1990 р.; Декларація про державний суверенітет.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1986	Чорнобильська катастрофа.
1989	створення Народного руху України.
березень 1990	вибори до Верховної Ради УРСР.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Криза СРСР і перебудова	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Чорнобиль і пробудження суспільства	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Вибори 1990 р.	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Декларація про державний суверенітет	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Революція на граніті	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Україна наприкінці 1980-х - на початку 1990-х років. Вибори 1990 року. Декларація про державний суверенітет України» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Перебудова	допомагає точно пояснити явище: політика реформ М. Горбачова у СРСР.
Гласність	допомагає точно пояснити явище: послаблення цензури і відкритіше обговорення проблем.
Суверенітет	допомагає точно пояснити явище: верховенство влади держави на своїй території.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: Україна наприкінці 1980-х - на початку 1990-х років. вибори 1990 року. декларація про державний суверенітет України.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Криза срср і перебудова	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Чорнобиль і пробудження суспільства	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Вибори 1990 р.	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Декларація про державний суверенітет	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Перебудова	Реформи послабили страх, але не врятували радянську систему від кризи.
Чорнобиль	Катастрофа підірвала довіру до влади через приховування правди.
Народний рух	Став масовою національно-демократичною силою.
Вибори 1990 р.	До Верховної Ради потрапила демократична опозиція.
Декларація про суверенітет	Закріпила верховенство українських законів, громадянство, економічну самостійність і право на власні збройні сили.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Криза срср і перебудова	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Чорнобиль і пробудження суспільства	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Вибори 1990 р.	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Декларація про державний суверенітет	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Революція на граніті	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Михайло Горбачов	ініціатор перебудови.
Народний рух України	масова демократична організація.

Хто / що	Роль у темі
Левко Лук'яненко	дисидент і політик незалежності.
Студенти 1990 р.	учасники Революції на граніті.
Верховна Рада УРСР	ухвалила Декларацію про суверенітет.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Перебудова	політика реформ М. Горбачова у СРСР.
Гласність	послаблення цензури і відкритіше обговорення проблем.
Суверенітет	верховенство влади держави на своїй території.
Революція на граніті	студентський протест у Києві 1990 р.

Поняття	Як використати у відповіді
Перебудова	Скажіть: «Перебудова - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Гласність	Скажіть: «Гласність - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Суверенітет	Скажіть: «Суверенітет - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Революція на граніті	Скажіть: «Революція на граніті - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1986	Чорнобильська катастрофа.
1989	створення Народного руху України.
березень 1990	вибори до Верховної Ради УРСР.
16 липня 1990	Декларація про державний суверенітет України.
жовтень 1990	Револуція на граніті.

Хронологічна стрічка

1986 → 1989 → березень 1990 → 16 липня 1990 → жовтень 1990

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Перебудова	ключові дії та суперечності	історичний результат
Чорнобиль	ключові дії та суперечності	історичний результат
Народний рух	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.

Завдання	Як виконати
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Перебудова послабила контроль КПРС і відкрила простір для політичної активності.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Україна наприкінці 1980-х - на початку 1990-х років. Вибори 1990 року. Декларація про державний суверенітет України» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.

Рівень	Завдання
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.